

EKONOMISKĀ, SOCIĀLĀ UN TERITORIĀLĀ KOHĒZIJA

Lai veicinātu vispārēju harmonisku attīstību, Eiropas Savienība stiprina savu ekonomisko, sociālo un teritoriālo kohēziju. ES jo īpaši cenšas samazināt atšķirības starp savu dažādo reģionu attīstības līmeņiem. Šajā kontekstā īpaša uzmanība tiek veltīta lauku apvidiem, apvidiem, kurus skar rūpniecības restrukturizācija, un reģioniem, kam raksturīgi pastāvīgi nelabvēlīgi dabas apstākļi vai demogrāfiska atpalcība, piemēram, galējiem ziemeļu reģioniem ar ļoti mazu iedzīvotāju blīvumu, kā arī salām un pārrobežu un kalnu reģioniem.

JURIDISKAIS PAMATS

Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 174.–178. pants.

KONTEKSTS

Kohēzijas politika ir Eiropas Savienības galvenā ieguldījumu politika. No tās iegūst visi ES reģioni un pilsētas, un ar to tiek atbalstīta ekonomiskā izaugsme, darbvietu izveide, uzņēmumu konkurētspēja, ilgtspējīga attīstība un vides aizsardzība.

Eiropas Kopienā (tagad – Eiropas Savienībā) kopš tās izveides ir bijušas lielas teritoriālās un demogrāfiskās atšķirības, kas var apgrūtināt Eiropas integrāciju un attīstību. Ar Romas līgumu (1957. gads) tika izveidots solidaritātes mehānisms, ko veidoja divi fondi: Eiropas Sociālais fonds (ESF) un Eiropas Lauksaimniecības virzības un garantiju fonds (ELVGF, Virzības nodaļa). Reģionālos aspektus ieviesa 1975. gadā, izveidojot Eiropas Reģionālās attīstības fondu (ERAF). 1994. gadā tika izveidots arī Kohēzijas fonds.

1986. gadā pieņemot Vienoto Eiropas aktu, ekonomiskā un sociālā kohēzija tika iekļauta Eiropas Kopienas kompetences jomā. Ar Lisabonas līgumu 2008. gadā tika ieviests trešais ES kohēzijas aspekts – teritoriālā kohēzija. Šos trīs kohēzijas aspektus atbalsta, īstenojot kohēzijas politiku un izmantojot struktūrfondus.

MĒRĶI

Ekonomiskās, sociālās un teritoriālās kohēzijas stiprināšana ir viens no galvenajiem ES mērķiem. Ievērojama daļa ES darbību un budžeta ir veltīta tam, lai mazinātu atšķirības starp reģioniem, īpaši pievēršot uzmanību lauku apvidiem, apvidiem, kurus skar rūpniecības restrukturizācija, un reģioniem, kam raksturīgi pastāvīgi nelabvēlīgi dabas apstākļi vai demogrāfiska atpalcība.

ES atbalsta minēto mērķu sasniegšanu, izmantojot Eiropas strukturālos un investīciju fondus (ESF, ERAF, Kohēzijas fonds, Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai (ELFLA) un Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fonds (EJZF)), kā arī citus līdzekļu devējus, piemēram, Eiropas Investīciju banku.

2014. gadā Eiropas Lauksaimniecības virzības un garantiju fonda Virzības nodaļa tika aizstāta ar Eiropas Lauksaimniecības fondu lauku attīstībai. ELFLA izmanto lauku attīstības atbalstam un lauksaimniecības infrastruktūras uzlabošanai Savienības kohēzijas politikas satvarā.

Eiropas Sociālais fonds ir Savienības galvenais instruments, ko izmanto, lai atbalstītu pasākumus, kuru mērķis ir nepieļaut un novērst bezdarbu, attīstīt cilvēkresursus un sekmēt sociālo integrāciju darba tirgū. No tā finansē iniciatīvas, ar kurām veicina augstu nodarbinātības līmeni, vienlīdzīgas iespējas vīriešiem un sievietēm, ilgtspējīgu attīstību un ekonomisko un sociālo kohēziju.

Eiropas Reģionālās attīstības fonds ir paredzēts, lai palīdzētu novērst galvenās reģionu atšķirības Eiropas Savienībā. No tā piešķir atbalstu mazāk attīstītiem reģioniem, kā arī sniedz palīdzību, lai pārstrukturētu rūpnieciskos reģionus, kuros vērojama ekonomikas lejupslīde.

Kohēzijas fonds nodrošina finansiālo ieguldījumu projektiem, kas ir saistīti ar vidi un Eiropas tīkliem transporta infrastruktūras jomā. Līdzekļi no šā fonda ir pieejami tikai tām dalībvalstīm, kuru nacionālais kopienākums uz vienu iedzīvotāju ir zemāks par 90 % no ES vidējā rādītāja.

Lai garantētu struktūrfondu izmantošanas efektivitāti, ir jāievēro šādi principi:

- fondu grupēšana, ievērojot mērķus un sadalījumu pa reģioniem;
- Komisijas, dalībvalstu un reģionālo iestāžu partnerība fondu izmantošanas plānošanā, īstenošanā un uzraudzībā;
- palīdzības plānošana;
- ES un valstu atbalsta papildināmība.

Kohēzijas politikas īstenošanai paredzētie Savienības finanšu resursi tiek piešķirti, galveno uzmanību pievēršot diviem pamatmērķiem:

- ieguldījums izaugsmei un nodarbinātībai, tiecoties stiprināt darba tirgu un reģionālo ekonomiku;
- Eiropas teritoriālā sadarbība, atbalstot ES kohēziju ar sadarbību pārrobežu, transnacionālā un starpreģionu līmenī.

Savienības kohēzijas politikas budžets kopš 1988. gada ir ievērojami pieaudzis, un kohēzijas politika līdz ar kopējo lauksaimniecības politiku ir kļuvusi par vienu no apmēra ziņā nozīmīgākajām Savienības politikas jomām. 2014.–2020. gada plānošanas periodā ES ir piešķīrusi kohēzijas politikai vairāk nekā 350 miljardus EUR, t. i., 32,5 % no visa ES budžeta. Šie līdzekļi tiks izmantoti visdažādākajām darbībām, piemēram, ceļu būvei, vides aizsardzībai, ieguldījumiem novatoriskos uzņēmumos, darbvietu izveidei un profesionālajai izglītībai. Gandrīz 200 miljardus EUR saņems ERAF (to skaitā 10,2 miljardus EUR Eiropas teritoriālajai sadarbībai un

1,5 miljardus EUR kā īpašu piešķirumu tālākajiem un mazapdzīvotajiem reģioniem). Vairāk nekā 83 miljardus EUR saņems ESF un 63 miljardus EUR – Kohēzijas fonds.

PRIEKŠLIKUMS ES KOHĒZIJAS POLITIKAI PĒC 2020. GADA

2018. gada maijā Komisija nāca klajā ar priekšlikumu regulām, ar kurām tiek noteikta ES kohēzijas politika pēc 2020. gada. Viens no galvenajiem šīs reformas mērķiem ir vienkāršot procedūras un palielināt ES ieguldījumu efektivitāti. Vienpadsmit tematiskie mērķi, ko izmantoja 2014.–2020. gada kohēzijas politikā, ir aizstāti ar pieciem politikas mērķiem attiecībā uz ERAF, ESF+, Kohēzijas fondu un EJZF:

- viedāka Eiropa – inovatīvas un viedas ekonomiskās pārmaiņas;
- zaļāka Eiropa ar zemām oglekļa emisijām;
- ciešāk savienota Eiropa – mobilitāte un reģionālā IKT savienotība;
- sociālāka Eiropa – Eiropas sociālā tiesību pīlāra īstenošana;
- iedzīvotājiem tuvāka Eiropa – pilsētu, lauku un piekrastes teritoriju ilgtspējīga un integrēta attīstība ar vietējo iniciatīvu palīdzību.

Ierosinātais turpmākās kohēzijas politikas budžets ir 330,6 miljardi EUR. Apmēram 200,6 miljardi EUR tiks piešķirti ERAF (to skaitā 8,4 miljardi EUR Eiropas teritoriālajai sadarbībai un 1,5 miljardi EUR kā īpašs piešķirums tālākajiem reģioniem). Vairāk nekā 41 miljards EUR tiks piešķirts Kohēzijas fondam (no tiem 10 miljardi EUR tiks izmantoti Eiropas infrastruktūras savienošanas instrumentam) un 88,6 miljardi EUR – ESF+.

Ierosinātajām regulām piemēro parasto likumdošanas procedūru, kurā Parlamentam ir tādas pašas tiesības kā Padomei. Tas nozīmē, ka līdz 2020. gada beigām abām iestādēm būs jāpanāk vienprātība par turpmākajiem kohēzijas politikas noteikumiem.

Eiropas Parlaments 2019. gada aprīlī bija pabeidzis pirmo lasījumu par Komisijas priekšlikumiem.

EIROPAS PARLAMENTA LOMA

Parlamentam ir ļoti aktīva loma ES ekonomiskās, sociālās un teritoriālās kohēzijas stiprināšanā. Tiesību akti, kas attiecas uz kohēzijas politiku un struktūrfondi, tiek sagatavoti saskaņā ar parasto likumdošanas procedūru, kurā Parlamenta un Padomes nostājai ir vienlīdz liels spēks.

Parlaments ir aktīvi iesaistījies sarunās par 2014.–2020. gada kohēzijas politikas reformu. Ar šo reformu nosaka prioritātes un instrumentus turpmākai ES darbībai, kas vērsta uz ekonomiskās, sociālās un teritoriālās kohēzijas stiprināšanu. Parlaments ir stingri atbalstījis priekšlikumus par plašu un efektīvu kohēzijas politiku, kurai arī vajadzīgi pietiekami finanšu līdzekļi.

Jacques Lecarte / Marek Kołodziejski
04/2019

